

یادداشت

اهرمی برای

دریافت خسارت نداریم

اگر از ابتدای انقلاب نموداری از تحریم‌های آمریکا وضع شود نشان می‌دهد این تحریم همواره رو به افزایش بوده و روندی صعودی داشته است. فرقی هم نمی‌کند ایران در ذیل کدام دولت (شامل دولت‌های آقایان هاشمی، خاتمی، احمدی‌نژاد یا روحانی) باشد.

روند افزایشی و همیشگی تحریم‌ها همواره و در همه دولت‌های جمهوری اسلامی ایران از سوی آمریکا وجود داشته است. البته ممکن است تحریم‌ها نوسان داشته باشد اما روند همیشه رو به بالا است. زمانی‌که در نود و نهمین روز دولت آقای روحانی در ژئو توافق اولیه حاصل شد «فکت‌شیتی» از سوی دولت اوباما منتشر شد که در آن به دلایل توافق با ایران از سوی آمریکا اشاره شده بود.

یکی از دلایلی که در آن مورد بحث قرار گرفت این بود که تحریم‌های زمان اوباما در حال سست شدن بود. به عبارت دیگری از دلایل آمریکا برای توافق با ایران این بود که تحریم‌ها علیه جمهوری اسلامی مستحکم شود.

چون سیاست‌های آمریکا در آن زمان جواب ن‌داده بود و دولت اوباما در پی راه‌حلی بود تا مجموعه کشورها از جمله چین و روسیه را که به سمت روابط عادی‌تر با ایران می‌رفتند، با سیاست‌های آمریکا همسو کند.

با این هدف که هم در حوزه هسته‌ای امتیازاتی بگیرد و هم این‌که در قالب متن، توافقی حاصل شود که براساس آن مکانیزمی ایجاد کنند تا تحریم‌ها در ذیل آن توافق مستحکم شود. البته ممکن است تحریم‌های قانونی حداقل در متن برجام کاهش یافته باشد اما در عمل این اتفاق نیفتاد.

حال اینجا این سوال مطرح می‌شود که اگر برجام نبود، سست شدن تحریم‌های آمریکا ادامه پیدا می‌کرد؟ با توجه به وقوع توافق برجام البته به صورت عینی نمی‌توان به این سوال پاسخ روشنی داد.

بعد از توافق برجام دولت اوباما به صورت نصف ونیمه برخی از تحریم‌ها را تعلیق و برخی دیگر از تحریم‌ها ادامه پیدا کرد.

به عبارت دیگر آن چیزی که در کاغذ نوشته شده با آن چیزی که در عمل اتفاق افتاد تفاوت زیادی داشت.

نکته قابل تامل این‌که بعد از برجام، برخی از اعضای دولت آقای روحانی مثل آقای سیف رئیس کل آن زمان بانک مرکزی اعلام کردند که برجام هیچ حاصلی برای ایران نداشت. همان موقع آمریکایی‌ها اعلام می‌کردند که تحریم‌ها برداشته شده اما این‌که چرا شرکت‌های اقتصادی با ایران همکاری نمی‌کنند موضوعی نیست که به ما مربوط باشد.

در حال حاضر حرف تیم مذاکره‌کننده ایرانی این است که ما در شرایط کنونی کاری به حاشیه‌ها نداریم. دلیل اصلی حضور ما برای مذاکره این است که تحریم‌ها لغو شود.

به اعتقاد من چه ایران برجام را ادامه دهد و چه در این مسیر هم امتیاز بدهد یا ندهد باز هم روند تحریم‌ها و اعمال خسارت علیه کشورمان رو به افزایش خواهد بود و تغییری در آن حاصل نخواهد شد.

در حال حاضر هم با این‌که آمریکا ادعا می‌کند تمایل به ادامه مذاکره با ایران دارد اما به صورت هفتگی تحریم‌های جدیدی را علیه کشورمان اعمال می‌کند.

دیپلمات‌های ما در مذاکرات هم قاعدتا به این نکته واقفند که دلیل حضور آمریکا در شش دور قبلی گفت‌وگوهای وین، همسوکردن سایر کشورها برای اعمال تحریم‌های بیشتر علیه ایران است و بنابراین اساسا نمی‌شود انتظار داشت که تحریم‌ها برداشته شود و کماکان روند اعمال خسارت علیه ایران ادامه پیدا خواهد کرد.

بنابراین بر این باورم که آمریکا به هیچ وجه ذیل برجام به ما خسارت پرداخت نمی‌کند و ما هم در عمل اهرمی برای دریافت خسارت نداریم اما اهرم عقل می‌گوید که از یک جا نباید دو بار گزیده شد و دیپلمات‌های ایران هم باید بر همین اساس، طرف مقابل را مدیریت کنند. □

ایران حدود ۱۰۰۰ میلیارد دلار بابت خروج آمریکا از برجام ضرر کرده است

ممنوعیت تردد شبانه لغو شود

ابراهیم رئیسی در جلسه ستاد ملی مقابله با کرونا با گرمیداشت هفته بسیج و تجلیل از روحیه بسیجی دست‌اندرکاران مقابله با بیماری کرونا، گفت: کادر بهداشت و درمان و همه دست‌اندرکاران با روحیه جهادی و بسیجی در خط مقدم مقابله با بیماری کرونا مشغول ایثار و فداکاری هستند و با حفظ و تقویت این روحیه می‌توان بر مشکلات

چرا جبران خسارت ایران باید یکی از شروط مذاکرات وین باشد؟

جبران خسارت تا دلار آخر

«ما چیزی حدود ۱۰۰۰ میلیارد دلار ضرر کردیم، یعنی یک تریلیون دلار، دست‌کم چنین ضرری را، مستقیم یا غیرمستقیم، به علت اِعمال تحریم‌های آمریکا از سال ۲۰۱۸ به بعد متحمل شدیم.» این بخشی از مهم‌ترین سخنان محمد جواد ظریف وزیر خارجه اسبق کشورمان در مصاحبه با شبکه تلویزیونی پرس تی وی است که در واپسین روزهای سال ۹۹ و در حالی که ایران برای رفتن به مذاکرات وین آماده می‌شد، مطرح شد. منظور ظریف از سال ۲۰۱۸ به بعد زمانی است که ترامپ تصمیم گرفت از توافق بین‌المللی برجام با ایران خارج شود و دقیقا از همان زمان تحریم‌ها علیه کشورمان زبانه کشید. ۱۸ اردیبهشت ۹۷ وقتی دونالد ترامپ در یک عصر بهاری و در جریان یک سخنرانی ۱۱ دقیقه‌ای اعلام کرد که کشورش از توافق هسته‌ای سال ۲۰۱۵ میلادی خارج می‌شود و تحریم‌هایی که در چارچوب این توافق لغو شده بودند را بار دیگر علیه تهران به اجرا می‌گذارد، یک بند جدید هم به آن اضافه کرد و از یک شرایط فوق تحریمی خبر داد. آنجا که گفت: آمریکا قصد دارد علاوه بر این تحریم‌ها، مجازات‌های اقتصادی سنگینی را علیه ایران وضع کند و چنانچه شرکت‌های بین‌المللی این تحریم‌ها را نقض کنند با تنبیهات سخت آمریکا مواجه خواهند شد. حالا که قرار است تیم مذاکره‌کننده کشورمان بعد از شش دور مذاکره با یک وقفه ۵ ماهه دوباره به مذاکرات وین بازگردد و گفت‌وگو با ۴۰۱ از سر بگیرد و یک سیاه‌نگذاری ۱۰ کلمه‌ای یعنی «هدف ایران از مذاکرات وین رفع تحریم‌هاست نه بازگشت آمریکا» را رویکرد اصلی خود قرار داده است، یک برگ برنده هم در دست تیم ایرانی است؛ به جبران انداختن موضوع جبران خسارت ایران. شما شرایطی را تصور کنید که یکی از طرف‌ها ۴۲ ماه است از گروه برجام خارج شده و در این مدت آنقدر به قصد متلاشی شدن ساختار اقتصادی علیه اقتصاد ایران فعالیت کرده‌که به گواه وزیر خارجه قبلی‌مان خسارت این دشمنی به رقمی حدود یک تریلیون دلار می‌رسد اما حالا می‌خواهد در وضعیتی که انگار هیچ اتفاقی نیفتاده به برجام بازگردد، پس قطعا طرح موضوع جبران این خسارت در مذاکرات ۸ آذر وین یک برگ برنده برای ایران است، اما تقصیم جبران این خسارت و عدم تکرار آن توسط آمریکا و نحوه بازپس‌گیری و وصولش حکایت جداگانه‌ای دارد که در این گزارش قصد داریم به بررسی این موضوع بپردازیم و ببینیم سایه روشن این حق مسلم ایران در چه مواردی است؟

وزارت نفت مقدار دقیق خسارت را اعلام کند

ابتدا باید یک موضوع را روشن کنیم؛ در خصوص خسارات برجام و طلبی که باید از سوی ایران پیگیری و دریافت می‌شد، دولت گذشته دغدغه منسجمی نداشت و این موضوع مشخصا در وین دنبال نشد اما حالا که قرار است مذاکرات دوباره شروع شود، بحث پرداخت خسارت توسط آمریکا می‌تواند یکی از شروط اصلی طرف ایرانی در مذاکرات با ۴۰۱ باشد، البته رقم این خسارت همانطور که در مقدمه گزارش هم گفتیم بسیار بالاست اما باید دید با چه مکانیسمی می‌توان از حقوق کشورمان دفاع کرد. گرچه خسارت برجام می‌تواند یکی از موضوعات ایران در مذاکرات وین باشد اما باید کاملا مستند و مستدل پیگیری شود، یعنی اگر این خسارات به صورت جزئی احصا شود و سپس آن را به میز مذاکره ببریم، دست ایران بازتر است چرا که شما هرچه مستندتر بر سر میز مذاکره حاضر شوید نتیجه بهتری خواهید

ماشه ضمانت را فعال کن

بحث دیگر بررسی این مساله است که ما چگونه باید خسارت را جبران و وصول کنیم. یعنی اگر فرض را بر این بگذاریم که رقم دقیق خسارت توسط بخش اقتصادی به تیم مذاکره‌کننده احصا و شمارش شده است حالا باید دید آمریکا چگونه باید این رقم را جبران کند؟ برخی می‌گویند این رقم باید به صورت نقد به ایران بازگردد اما مساله دیگر این که اساسا چه ضمانتی وجود دارد که آمریکا با این سطح از بدعهدی مجددا به ایران خسارت وارد نکند؟ پس بحث ما در اینجا این است که اگر ایران بتواند به لحاظ حقوقی و مصداقی میزان دقیق خسارت را مشخص و اعلام کند، طرف آمریکایی مجبور است آن را بپردازد.

نکته مهم دیگر درباره تضمین است؛ تجربه شدیداً به ما ثابت کرده هیچ تضمینی در ارتباط با آمریکا وجود ندارد و این ما هستیم که باید اهرم و سازوکارهایی داشته باشیم که اگر چنانچه طرف آمریکایی خواست زیر میز بازی بزند و حتی به تعهد جدید خود عمل نکند، قابلیت تحمل

غلبه کرد. وی افزود: دغدغه و اولویت اصلی دولت، صیانت از جان مردم است و این مسیر را تا رسیدن به شرایط مطلوب با قوت ادامه خواهیم داد. رئیس‌جمهور جدید در کنترل رفت و آمد از طریق مرزهای کشور را حائز اهمیت دانست و اظهار کرد: وزارت کشور و وزارت بهداشت و درمان وظیفه دارند با حساسیت و جدیت، تردد افراد از

مرزها را کنترل کنند. رئیسی با تأکید بر تداوم اعمال کنترل‌های هوشمند و تأثیر آن در کنترل بیماری کرونا، گفت: به هر میزان که ابعاد و حجم کنترل‌های هوشمند افزایش می‌یابد، می‌توان محدودیت‌های غیر هوشمند را کاهش داد. وی تأکید کرد: با توجه به واکنش‌ناپسین عمومی، ممنوعیت تردد شبانه در شهرها لغو شود.

۴۰۱ باید جور آمریکا را در پرداخت خسارت بکشد

بحث دیگر این که حالا ما فرض را بر این بگذاریم که میزان خسارت مشخص شد، آمریکا هم طبق توافق درصدد جبران برآمد اما حالا سوال این است که این خسارت را باید چطور پس بگیریم و پروسه آن دقیقا چیست؟ اگر طرف آمریکایی نپذیرد و این مناقشه در مجلس آمریکا هم به تأیید برسد در بهترین شکل قرار می‌گیریم و ایران در این حالت طلبکار خواهد شد، در اینجا اعضای ۵۰۱ باید درباره مکانیزم پرداخت این خسارت امضا بدهند و متعهد شوند، یعنی وقتی ۵۰۱ است این خسارت را تأیید می‌کند حتی اگر آمریکا هم نخواهد این خسارت را بپردازد، مثلا چین یا روسیه باید آن را تقبل کنند و متعهد به پرداخت در یک بازه زمانی مشخص شوند چون دیگر این موضوع انتخابی و سیاسی نیست، یک اجبار حقوقی برای ۵۰۱ است. بنابراین بخش حقوقی تیم مذاکره‌کننده باید صحت این موضوع و نحوه بازگشت آن را تأیید کند منتها این موضوع در اینجا کمی پیچیده و کاملا حقوقی است که باید برای آن هم تقصیم حقوقی دریافت شود، اگر مذاکرات تیمی است یکی از وجوه تیمی عمل کردن هم اجرای تیمی تعهدات است؛ پس اگر ۴۰۱ تا پیش از این به صورت تشریفاتی در مذاکرات حضور داشتند و این ظرفیت برای آنها تعریف نشده بود اما حالا داستان فرق کرده همانطور که هدف ایران برای حضور در مذاکرات عوض شده است. آن‌طور که ابوالفضل ظهردوند دیپلمات سابق کشورمان هم بر این موضوع صحه می‌گذارد و معتقد است: «روسیه و چین به عنوان اعضای شورای امنیت باید در حالتی که آمریکا حاضر به پرداخت خسارت نشود، باید از محل دارایی‌های آمریکا در چین و روسیه این مبلغ را بپردازند و حتما راه‌های دیگری هم برای پرداخت خسارت وجود دارد. مثلا صندوق بین‌المللی پول یا شورای امنیت باید ورود کند تا این خسارت پرداخت شود همانطور که در حال حاضر پرداخت غرامت عراق به کویت یک مصوبه بین‌المللی دارد و به صورت مستمر این غرامت پرداخت می‌شود و این ربطی به دوست داشتن یا نداشتن عراق هم ندارد آمریکا هم دقیقا باید در چنین معادله‌ای قرار بگیرد و می‌تواند این خسارت را در چند قسط پرداخت کند.»

تکرار کن! ایران مسؤول احیای برجام نیست

در مجموع می‌توان ورود و پرداختش به موضوع خسارت برجام در مذاکرات ۸ آذر را یک برگ برنده دانست که اگر جا بیفتد، بعد از لغو کامل تحریم‌ها در حال حاضر مهم‌ترین اقدام ایران خواهد بود که طرف مقابل را وادار به پذیرش جبران خسارت کند و ضریب آن هم تبدیل این کار به یک تعهد بین‌المللی است؛ در این صورت دیگر هیچ کاری از آمریکا ساخته نیست و باید تا دلار آخر این خسارت را جبران کند. بنابراین بازگشت آمریکا بدون ارائه امتیاز و لغو تحریم‌های ثانویه و اولیه برای ایران هیچ آورده‌ای ندارد و فقط ما باز هم در چرخه بازی آمریکا و متحدان غربی آنها قرار می‌گیریم. آمریکایی‌ها باید این گزاره را روزی ۱۰ بار تکرار کنند که بازگشت آنها به برجام فی‌نفسه هیچ ارزشی برای ایران ندارد و مسؤولیت احیای برجام هم با ایران نیست که فرانسوی‌ها بخواهند ببانیه بدهند و بگویند اگر ایران اقدام نکند، برجام از دست خواهد رفت! از دست رفتن برجام بدون این‌که بخواهد تحریم‌های همه‌جانبه علیه ایران را لغو کند حقیقتا چه ارزشی دارد؟! از سوی دیگر آمریکا و اروپایی‌هایی که می‌گویند ما از رهگذر برجام به منفعت رسیده‌ایم، حالا باید هزینه بدهند و برای احیای برجام تلاش کنند، درست است تاکنون تلاشی هم ندیدیم اما این موضوع باید جا بیفتد که مسؤولیت احیای برجام با طرف ایرانی نیست از این رو بسیار مهم است که در این زمینه به نوعی شفاف‌سازی شود تا برخی شروع به دادن آدرس غلط نکنند و دوباره از برجام بدون لغو تحریم‌ها یک آرنش‌نهر سازند. اگر بخواهیم بر همه این گزارش مروری سریع داشته باشیم، حرف اصلی‌مان این بود: کشوری که برجام را خراب کرد آمریکایی‌ها بودند و ما هم از ماندن در چنین برجامی دچار خسارت شدیم، پس حالا می‌خواهیم آنها جبران کنند، در واقع ما یک بار خسارت را خودریم اما قرار نیست خسارت ثانویه هم متقبل شویم، پس برای این شرایط آمریکا باید حداقل تحریم‌های ثانویه را لغو کند، به این معنا که آمریکایی‌ها هر شرکت و فرد آمریکایی که می‌خواهد در ارتباط با ایران تحریم کند را تحریم کند، اما آنها دیگر حق ندارند شرکت‌های بیرون از آمریکا را که با ایران همکاری می‌کنند تحریم کنند و این رویکرد از نظر ما قابل قبول نیست. این موضوع آنقدر شفاف و واضح است که نیاز به هیچ مکانیسم خاصی ندارد اما باید دید فرامتن و روایت طرف آمریکایی و طرف ایرانی چقدر می‌تواند در روی زمین به حقیقت نزدیکتر باشد. □

نگاه کارشناس

امکان مطالبه خسارت ایران از زمین، دریا و هوا

اماراتی‌ها و قطری‌ها از این حوضچه‌ها برداشت کردند و عملا این منابع از جیب ملت ایران رفته است. بنابراین یک قلم از منظر میزان خسارات این است که از حیث تجارت ما سالانه دست‌کم ۱۰۰ میلیارد دلار خسارت دیدیم؛ ضمن این‌که ما از حیث کندی در پروژه‌های هسته‌ای‌مان هم دچار آسیب شدیم و به جایی رسیدیم که در یک مقطعی با قطعی برق مواجه شدیم. همین الان هم با تهدید قطعی برق در زمستان مواجهیم. این درحالی است که اگر برجام نبود حداقل از حیث تأمین برق کشورمان به یک نقطه اطمینانی رسیده بود و در حوزه تجاری هم می‌توانستیم بخش هسته‌ای را فعال کنیم اما به‌واسطه برجام و اعمال تحریم‌ها و تشدید آن به‌دلیل خروج آمریکا از توافق هسته‌ای، این بخش نتوانست به نقطه مطلوب برسد.

البته روش‌های روشنی برای محاسبه میزان خسارت‌هایی که به ایران به‌واسطه خروج آمریکا از برجام وارد شد، وجود دارد ولی این‌که از چه طریقی این خسارت‌های قابل دریافت است راه‌اول آن این است که ما به مجامع جهانی و دادگاه‌های بین‌المللی طرح شکایت کنیم و تلاش شود که از طریق جامعه حقوقی به حداقل بخشی از مطالبات‌مان دست پیدا کنیم. راه‌های دیگر هم وجود دارد که یکی از آنها می‌تواند این باشد هرکجا که امکانش بود در حوزه‌های مختلف ازجمله دریا، زمین و هوا بتوانیم حق و حقوق‌مان را از آمریکا مطالبه کنیم. واقعیت این است که به‌واسطه

اعمال تحریم‌ها بعد از برجام و خروج آمریکا از این پیمان، حق و حقوقی از ملت ایران تضییع شده و باید برای ایفای مجدد آن و احقاق حقوق حقه ملت ایران تلاش کرد. آمریکا هم براساس حقوق بین‌الملل بانی این حقوق ضایع شده است. □

سعدالله زارعی کارشناس روابط بین‌الملل